

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi asosida chop etiladi. Jurnal Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARIDA BELBOG'LI KURASH BO'YICHA INTEGRATSIYALASHGAN AMALIY TAYYORGARLIK VA KASBIY PORTFOLIONI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Jumakulov Zoxidjon Patidinovich

Andijon davlat universiteti,

Yakka kurash sport turlari kafedrası dotsenti

e-mail: jumaqulovzohidjon88@gmail.com

Annotatsiya. Maqolaning maqsadi bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini belbog'li kurash bo'yicha tayyorlashda amaliy mashg'ulot va kasbiy portfolioni yagona didaktik jarayonga birlashtiruvchi metodik modelni ishlab chiqishdir. Nazariy-metodik tadqiqot 2001–2025-yillardagi 18 ta taqrizdan o'tgan ilmiy maqola va 4 ta rasmiy-me'yoriy manbani maqsadli tanlash, tematik tahlil, qiyosiy sintez va pedagogik modellashtirishga tayandi. Predmet-texnik, pedagogik-loyihalash, xavfsizlik, tahliliy-baholash va refleksiv-rivojlantiruvchi tarkiblarni bog'lovchi olti bosqichli model, portfolioning sakkiz turdagi majburiy dalili hamda 100 ballik analitik rubrika taklif etildi. Har bir kasbiy vazifa portfolio dalili, mezonli qayta aloqa va takomillashtirilgan variant bilan yakunlanadi. Modelning ilmiy yangiligi texnik-taktik tayyorgarlikni o'qitish, xavfsizlik, kuzatish, baholash va refleksiya bilan "vazifa–dalil–mezon–takomillashtirish" zanjirida integratsiyalashidadir. Konseptual modelning samaradorligi keyingi tajriba-sinovda tekshirilishi lozim.

Kalit so'zlar: belbog'li kurash, amaliy tayyorgarlik, kasbiy portfolio, mikroo'qitish, autentik baholash, refleksiya, qayta aloqa.

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ПОРТФОЛИО ПО ПОЯСНОЙ БОРЬБЕ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. Цель статьи — разработать методическую модель, объединяющую практическую подготовку по поясной борьбе и профессиональное портфолио в единый процесс подготовки будущих учителей физической культуры. Теоретико-методическое исследование основано на целевом отборе 18 рецензируемых статей 2001–2025 годов и 4 официальных источников, тематическом анализе, сравнительном синтезе и педагогическом моделировании. Предложены шестиступенчатая модель, восемь обязательных видов доказательств портфолио и аналитическая рубрика на 100 баллов. Каждый профессиональный этап завершается созданием доказательства, критериальной обратной связью и улучшенной версией. Научная новизна состоит в интеграции техники и тактики поясной борьбы с обучением, безопасностью, наблюдением, оцениванием и рефлексией в цепочке «задача–доказательство–критерий–совершенствование». Эффективность концептуальной модели требует эмпирической проверки.

Ключевые слова: поясная борьба, практическая подготовка, профессиональное портфолио, микрообучение, аутентичное оценивание, рефлексия, обратная связь.

A METHODOLOGY FOR DEVELOPING INTEGRATED PRACTICAL TRAINING AND PROFESSIONAL PORTFOLIOS IN BELT WRESTLING AMONG PRE- SERVICE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

Abstract. This article develops a model that integrates practical belt-wrestling preparation with a professional portfolio in pre-service physical education teacher education. The theoretical study used purposive selection of 18 peer-reviewed articles published in 2001–2025 and four official sources, thematic analysis, comparative synthesis and pedagogical modelling. A six-stage model, eight mandatory portfolio evidence types and a 100-point analytic rubric are proposed. Each professional task produces evidence that receives criterion-based feedback and is revised. The model integrates belt-wrestling technique and tactics with teaching, safety, observation, assessment and reflection through a “task–evidence–criterion–revision” chain. The portfolio thus functions as a formative mechanism rather than a repository. The conceptual model and rubric require subsequent empirical validation.

Keywords: belt wrestling, practical preparation, professional portfolio, microteaching, authentic assessment, reflection, feedback.

KIRISH

Jismoniy tarbiya va sport sohasida mutaxassis tayyorlash faqat harakatlarni namoyish eta olish bilan cheklanmaydi. O'qituvchi o'quv vazifasini loyihalashi, texnik harakatni didaktik ketma-ketlikka ajratishi, xavfsiz muhit yaratishi, bajarilishni kuzatishi, asoslangan qayta aloqa berishi va o'z faoliyatini tahlil qilishi kerak. O'zbekiston Respublikasining “Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida”gi Qonunida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish, kadrlar tayyorlash hamda fuqarolarning jismoniy kamolotini qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining muhim yo'nalishlari sifatida belgilangan [1]. Etnosport turlarini ommalashtirishga qaratilgan davlat choralari esa milliy sport merosini ta'lim, musobaqa va ommaviy tadbirlar orqali rivojlantirish vazifalari ilgari surilgan [2]. Shu jihatdan belbog'li kurash bo'yicha malakali pedagog tayyorlash sport texnikasini saqlash bilan birga uni zamonaviy didaktika asosida o'rgatish masalasini ham qamrab oladi.

United World Wrestling belbog'li kurashni turli milliy uslublarni umumiy me'yorlar asosida rivojlantiradigan sport yo'nalishi sifatida tartibga soladi; qoidalarining mazmuni ushlash, baholash, ruxsat etilgan harakatlar va sportchining xavfsizligiga bevosita taalluqlidir [3]. Demak, bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi texnik-taktik bilim, pedagogik muloqot, qoidalarga rioya qilish, xavfni boshqarish va xolis baholashning birligida namoyon bo'ladi. Xalqaro jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlash standartlari ham predmet mazmuni, harakat mahorati, rejalashtirish, o'qitish, baholash va professional mas'uliyatni o'zaro bog'liq natijalar sifatida ko'rsatadi [4].

Amaliyotda mashq bajarish, dars fragmenti, kuzatuv, xavfsizlik nazorati va refleksiya ko'pincha alohida topshiriqlarga ajraladi. Talabani nima bajargani ko'rinsada, pedagogik qarori, dalili va qayta aloqadan keyingi o'zgarishi izchil qayd etilmaydi. Portfolio faqat sertifikatlar papkasi bo'lib qolmasligi uchun amaliy faoliyatni dalil, mezon va takomillashtirish bilan bog'laydigan didaktik mexanizm zarur.

Tadqiqotning maqsadi — bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida belbog'li kurash bo'yicha integratsiyalashgan amaliy tayyorgarlik va kasbiy portfolioni shakllantirish metodikasini nazariy jihatdan asoslash. Maqsadga muvofiq uchta savol qo'yildi: 1) integratsiyalashgan amaliy tayyorgarlik qaysi tarkibiy qismlarni qamrab olishi kerak; 2) portfolio amaliy mashg'ulotning yakuniy hisoboti emas, balki o'qitish vositasi sifatida qanday ishlaydi; 3) portfolio dalillarini qaysi mezonlar orqali baholash mumkin?

ADABIYOTLAR TAHLILI

Amaliyotga tayangan pedagogik ta'lim bo'lajak o'qituvchini kasbiy faoliyatning qayta-qayta bajariladigan, kuzatiladigan va tahlil qilinadigan vazifalariga jalb etadi. Ward va hammualliflar jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlashda amaliyotga tayangan yondashuvni o'quv mazmuni, pedagogik topshiriq va murabbiylik yordamining izchil birligi sifatida talqin qiladi [5]. Jismoniy tarbiya uchun asosiy amaliyotlar o'quv vazifasini tushuntirish, namoyish, kuzatish, xatoni aniqlash, qayta

aloqa va mashg'ulotni boshqarish kabi ko'p vaziyatda takrorlanadigan pedagogik harakatlarni ajratishga imkon beradi [6]. Harakatni o'rgatishda murakkablikni bosqichma-bosqich oshirish va "ishchi model"lardan foydalanish talabning texnik bilimini real o'qitish qaroriga aylantiradi [7].

Predmet mazmunini bilish jismoniy tarbiya pedagogikasida harakatning asosiy elementlari, tipik xatolari, tuzatish signallari va murakkablashtirish yo'lini anglashni talab qiladi [8]. Modellarga asoslangan yondashuv ta'lim maqsadi va o'quvchi ehtiyojiga mos pedagogik yechimni ongli tanlashni tavsiya etadi [9]. Universitet topshiriqlarini real amaliyot bilan bog'lash kasbiy bilimning vaziyatga ko'chishini qo'llab-quvvatlaydi [10]; kasbiy vazifani kichik qismlarda sinash, fikr olish va qayta bajarish esa amaliy mahoratni rivojlantiradi [11].

Portfolio samarasi uning maqsadi, mazmuni, baholash tartibi va institutsional sharoitiga bog'liq [12]. Hujjatlashtirish, taqdimot, baholash va rivojlantirish portfoliolari farqlanadi; maqsad noaniq bo'lsa, artefaktlar to'plami kasbiy o'sishni ko'rsatmaydi [13]. Elektron platformaning o'zi ham refleksiyaning yuzaga keltirmaydi: yo'riqnoma, vaqt, muntazam maslahat va topshiriqlararo bog'lanish zarur [14].

Refleksiya tajribani oddiy tasvirlashdan pedagogik qarorning sababini, natijasini va keyingi o'zgarishni tushuntirishga o'tgandagina professional rivojlanish vositasiga aylanadi [15]. Video asosidagi kuzatuv talabning darsdagi harakat va o'quvchi javobini qayta ko'rishi, e'tiborni aniq epizodga qaratishi hamda dalilli muhokama olib borishiga yordam beradi [16]. Biroq video faqat yozuv sifatida saqlansa, uning o'quv qiymati cheklangan bo'ladi; kuzatuv mezonlari va savollar bilan ishlash zarur. Qayta aloqa samarali bo'lishi uchun u maqsad, joriy bajarilish va keyingi qadam o'rtasidagi tafovutni ochib berishi kerak [17].

Autentik baholash kasbiy vazifa, sharoit, natija, mezon va ijtimoiy kontekstni muvofiqlashtiradi [18]. Talaba real faoliyatga yaqin vazifani bajaradi, mezonlarni oldindan biladi va natijani qayta ishlaydi; murakkab vazifa, amaliy mahsulot, transfer,

metakognitsiya va qayta aloqa uning muhim belgilaridir [19]. Biroq amaliy topshiriq, portfolio, video va refleksiya belbog'li kurashning texnik-taktik, xavfsizlik hamda qoidaviy xususiyatlari bilan bir siklda bog'lovchi konseptual yechim aniqlashtirilmagan.

Tadqiqot nazariy-metodik va konseptual dizaynda amalga oshirildi. Inson ishtirokidagi tajriba o'tkazilmadi, empirik samaradorlik ko'rsatkichlari hisoblanmadi. Manbalar korpusi maqsadli tanlash asosida shakllantirildi: jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlash, amaliyotga tayangan pedagogik ta'lim, predmet mazmuni, portfolio, refleksiya, video-tahlil, qayta aloqa, pedagogik rag'batlantirish va autentik baholashga bevosita aloqador 2001–2025-yillardagi 18 ta taqrizdan o'tgan ilmiy maqola tanlandi. Manbaning mavjudligi nashriyot sahifasi va DOI orqali tekshirildi. Shuningdek, O'zbekistonning ikki rasmiy hujjati, belbog'li kurash qoidalariga oid xalqaro rasmiy manba hamda jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlash standartlari kiritildi.

Tahlil to'rt bosqichda bajarildi. Birinchi bosqichda manbalardan kasbiy vazifa, amaliyot, dalil, refleksiya va baholashga oid tushunchalar ajratildi. Ikkinchi bosqichda ular belbog'li kurash o'qituvchisining predmet-texnik, pedagogik, xavfsizlik, tahliliy va professional vazifalari bilan qiyoslandi. Uchinchi bosqichda har bir amaliy vazifani portfolio dalili, baholash mezonlari, qayta aloqa va qayta ishlangan natija bilan bog'lovchi didaktik zanjir loyihalandi. To'rtinchi bosqichda model tarkibi va 100 ballik analitik rubrika tuzildi. Modelning asoslanganligi nazariy moslik, ichki mantiq, amaliy vazifaga yaqinlik va mezonlarning kuzatiluvchanligi orqali baholandi; empirik validlik mazkur tadqiqot doirasiga kirmaydi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Integratsiyalashgan amaliy tayyorgarlik deganda belbog'li kurashning texnik-taktik mazmuni, uni o'qitish metodikasi, xavfsizlik va qoidalar, kuzatish-baholash hamda refleksiv kasbiy rivojlanishning yagona professional vazifa atrofida tashkil etilishi tushuniladi. Integratsiya mavzularni bir darsda yonma-yon berish emas. U talabaning

muayyan vazifani bajarish jarayonida bir nechta bilim va harakat turini birgalikda qo'llashi, qarorini dalil bilan ko'rsatishi va qayta aloqa asosida takomillashtirishini anglatadi.

1-jadval. Integratsiyalashgan amaliy tayyorgarlikning tarkibiy tuzilishi

Tarkib	Kasbiy mazmun	Kuzatiladigan faoliyat	Portfolio dalili
Predmet- texnik	Asosiy holat, ushlar, muvozanatdan chiqarish, tashlar, qarshi harakat va taktik bog'lanish	Harakatni xavfsiz namoyish etadi; asosiy nuqtalar va tipik xatolarni izohlaydi	Izohli video; texnik karta; xato va tuzatish signallari jadvali
Pedagogik- loyihalash	Maqsad, vazifa, ketma-ketlik, differensiallashtirish, muloqot va dars boshqaruvi	Dars fragmentini rejalashtiradi va mikroo'qitish orqali amalga oshiradi	Dars ishlanmasi; mikroo'qitish videosi; topshiriq kartasi
Xavfsizlik va me'yoriy	Gilam, jihoz, juftlik, sug'urtalash, yuklama, taqiqlangan harakat va qoidalar	Xavfni oldindan aniqlaydi; to'xtatish va himoya choralarini qo'llaydi	Xavfsizlik chek-listi; vaziyatli qaror; qoidalar bo'yicha test yoki hakamlik protokoli
Tahliliy- baholash	Kuzatuv indikatorlari, ijro sifati, mezon, qayta aloqa va o'zlashtirish dinamikasi	Aniq epizodni dalil bilan tahlil qiladi; keyingi o'quv qadamini belgilaydi	Kuzatuv varaqasi; mezonli baho; vaqt belgili video-izoh; qayta aloqa yozuvi

Tarkib	Kasbiy mazmun	Kuzatiladigan faoliyat	Portfolio dalili
Refleksiv-rivojlantiruvchi	Kasbiy o'zini baholash, etik mas'uliyat, maqsad va takomillashtirish rejasi	Kuchli va zaif tomonini dalil bilan asoslaydi; natijani qayta ishlaydi	Refleksiv hisobot; dastlabki va takomillashtirilgan variant; individual rivojlanish rejasi

Birinci jadvaldagi tarkiblar alohida fan bloklari sifatida emas, bitta topshiriq doirasida bog'lanadi. Masalan, talaba "boshlang'ich o'rganuvchiga muvozanatdan chiqarish va tashlashga tayyorlovchi dars fragmentini o'tkazish" vazifasini oladi. U texnik mazmunni tanlaydi, o'rgatish ketma-ketligini tuzadi, xavfsizlik shartlarini belgilaydi, mikroo'qitishni videoga qayd etadi, sherik va o'qituvchi mezonlari asosida epizodlarni tahlil qiladi hamda dars ishlanmasining ikkinchi variantini tayyorlaydi. Shunday qilib, natija faqat video yoki reja emas, balki qarorning o'zgarishini ko'rsatadigan dalillar tizimidir.

Metodika oltita bosqichdan iborat: 1) diagnostika va shaxsiy maqsad; 2) tushuntirish, namoyish, xavfsiz juftlash hamda xatoni tuzatishga doir modellashtirilgan amaliyot; 3) vazifa aniqligi, namoyish, vaqt va xavfsizlik kuzatiladigan mikroo'qitish; 4) vaqt belgili epizod asosidagi video-tahlil va qayta aloqa; 5) dars, kuzatuv, baholash, hakamlik yoki tashkiliy faoliyatni bog'lovchi kengaytirilgan kasbiy vazifa; 6) dastlabki dalil, qayta aloqa va yaxshilangan natijani asosli tanlashga qaratilgan portfolio kuratsiyasi va himoyasi.

2-jadval. Kasbiy portfolioni baholash uchun taklif etilayotgan analitik rubrika

Mezon	Asosiy indikator	Dalil misoli	Ball
Texnik-taktik mazmun va ketma-ketlik	Harakatning asosiy nuqtalari to'g'ri; topshiriqlar oddiydan murakkabga; xato va tuzatish aniq	Texnik karta, izohli video, topshiriqlar ketma-ketligi	25
Pedagogik loyihalash va amalga oshirish	Maqsad o'lchanadigan; ko'rsatma tushunarli; mashq va vaqt maqsadga mos; differensiallashtirish mavjud	Dars ishlanmasi, mikroo'qitish videosi	20
Xavfsizlik, qoidalar va kasbiy etika	Xavf oldindan aniqlangan; sug'urtalash va to'xtatish chorasi to'g'ri; qoidalar hamda shaxsiy daxlsizlikka rioya qilingan	Chek-list, vaziyatli qaror, rozilik va maxfiylik qaydi	15
Kuzatish, baholash va tahlil	Indikatorlar aniq; xulosa kuzatilgan dalilga tayangan; keyingi o'quv qadami asoslangan	Kuzatuv varaqasi, vaqt belgili video-izoh	15
Qayta aloqa, refleksiya va takomillashtirish	Qayta aloqa maqsad bilan bog'langan; talaba o'zgarishni dalillaydi; yangi variant oldingisidan asosli farqlanadi	Qayta aloqa yozuvi, ikki variant qiyosi, refleksiv hisobot	15

Mezon	Asosiy indikator	Dalil misoli	Ball
Portfolio kuratsiyasi va raqamli yaxlitlik	Dalillar izchil nomlangan; manba va mualliflik ko'rsatilgan; tanlov asoslangan; fayllar ochiladi va tartibli	Mundarija, metama'lumot, havolalar, rivojlanish rejasi	10
Jami			100

Metodikaning markaziy mexanizmi "kasbiy vazifa–kuzatiladigan bajarish–portfolio dalili–mezonli qayta aloqa–takomillashtirilgan bajarish–refleksiya" siklidir. Ushbu sikl amaliyotni rivojlantiriladigan faoliyatga aylantiradi. Portfolioga sakkiz turdagi dalil kiritiladi: 1) boshlang'ich o'zini baholash va maqsad; 2) dars ishlanmasi; 3) texnik-taktik namoyishning izohli videosi; 4) xavfsizlik chek-listi; 5) kuzatuv va xatolar tahlili; 6) mikroo'qitish videosi va qayta aloqa; 7) qoidalar, hakamlik yoki tashkiliy hujjat; 8) dastlabki va takomillashtirilgan variantlar qiyosi, yakuniy refleksiya hamda rivojlanish rejasi. Dalilning mavjudligi kompetensiyani avtomatik anglatmaydi; rubrikada mahsulot soni emas, texnik-pedagogik qaror, xavfsizlik, dalilli tahlil va takomillashtirish sifati baholanadi.

Har bir mezon yuqori, yetarli, bazaviy va boshlang'ich darajada tavsiflanadi. Xavfsizlikka oid jiddiy buzilish umumiy ball yuqori bo'lsa ham topshiriqni qayta bajarishni talab qilishi kerak. Ball chegaralari va tavsiflovchilar tajriba-sinovda ekspertlar kelishuvi hamda baholovchilararo ishonchlilik asosida aniqlashtiriladi.

Tashkiliy jihatdan mezon va namuna ish boshlanishidan oldin beriladi, har bir katta dalil kamida bir marta qayta ishlanadi. Videoga olishda rozilik, maqsadli foydalanish, saqlash muddati va kirish huquqi tartibga solinadi; professional etika va raqamli xavfsizlik ham baholanadi.

Model kasbiy vazifani takroriy mashq qilish [5; 11], asosiy pedagogik amaliyot va o'qitish ketma-ketligi [6; 7], shuningdek, vazifa, sharoit, mezon va natijani muvofiqlashtiruvchi autentik baholashga [18; 19] mos keladi. Har bir dalil amaliy vazifa va uning takomillashtirilgan varianti bilan bog'langani sababli refleksiya "nima qildim?" dan "qaysi dalil qarorimni tasdiqlaydi va nimani o'zgartiraman?" ga o'tadi.

Nazariya, shaxsiy tajriba va real kasbiy vaziyatning muntazam bog'lanishi o'qituvchi ta'limining ta'sirini kuchaytiradi [20]. Taklif etilgan sikl texnik bilimni dars rejasiga, rejalashtirishni mikroo'qitishga, uni kuzatiladigan dalilga, dalilni esa rivojlanish qaroriga aylantiradi.

Portfolio siklidagi rag'bat artefaktlar soniga emas, talabaning dalilga tayangan takomillashtirish harakatiga qaratilishi kerak. M.X. Jumakulova maqsadli va me'yorli rag'bat o'quv motivatsiyasi hamda kognitiv faollikni qo'llab-quvvatlashini qayd etadi [21]. Uning aralash ta'limga oid tadqiqotida raqamli vositalar va motivatsion strategiyalarni uyg'unlashtirish faol ishtirok hamda mustaqil o'rganish bilan bog'langan [22]. Demak, portfolio metodikasida rag'bat sifatli qayta ishlash, asoslangan refleksiya va navbatdagi kasbiy maqsadni qo'llab-quvvatlashi lozim. Model konseptual bo'lib, rubrika hali ekspert validatsiyasi va baholovchilararo ishonchlilik bo'yicha tekshirilmagan.

XULOSA VA AMALIY TAVSIYALAR

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining belbog'li kurash bo'yicha tayyorgarligi texnik harakatni bajara olish bilan yakunlanmaydi. Kasbiy tayyorgarlik predmet-texnik bilim, pedagogik loyihalash, xavfsizlik va qoidalar, kuzatish-baholash, qayta aloqa va refleksiyani real vazifa doirasida birlashtirishi kerak. Nazariy tahlil asosida ishlab chiqilgan olti bosqichli metodika diagnostika va maqsad belgilashdan boshlanib, modellashtirilgan amaliyot, mikroo'qitish, video-tahlil, kengaytirilgan kasbiy vazifa hamda portfolio kuratsiyasi va himoyasi bilan yakunlanadi.

Portfolio natijalarni saqlash vositasi emas, "vazifa–dalil–mezon–qayta aloqa–takomillashtirish–refleksiya" zanjiriga tayangan rivojlantiruvchi baholash

mexanizmidir. Sakkiz turdagi dalil talabaniing texnik, pedagogik, xavfsizlik, tahliliy va refleksiv kompetensiyalarini ko'rsatadi; 100 ballik rubrika esa hujjatlar sonini emas, kasbiy qaror va o'zgarish sifatini baholaydi.

Amaliy joriy etishda: 1) har bir amaliy mashg'ulot uchun kuzatiladigan kasbiy natija va portfolio dalilini oldindan belgilash; 2) mikroo'qitish va video-tahlilni muntazam siklda tashkil etish; 3) xavfsizlikni alohida nazariy mavzu emas, har bir topshiriqning majburiy mezonini qilish; 4) dastlabki va takomillashtirilgan variantni birga saqlash; 5) yakuniy bahoni o'qituvchi bahosi, talabaniing o'zini baholashi va zarur hollarda tengdosh dalili bilan triangulyatsiya qilish tavsiya etiladi.

Keyingi bosqichda modelni pilot sinovdan o'tkazish, rubrikani ekspertlar bilan validatsiya qilish, baholovchilararo kelishuv hamda texnik-pedagogik bajarish va refleksiyadagi o'zgarishlarni aniqlash zarur. Shundagina samaradorlik haqida empirik xulosa chiqarish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi. Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida: O'RQ-394-son Qonun, 2015-yil 4-sentabr. URL: <https://lex.uz/docs/-2742233>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Etnosport turlarini ommalashtirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida: PQ-259-son qaror, 2022-yil 25-may. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6035637>
3. United World Wrestling. Belt Wrestling Rules. URL: <https://uww.org/governance/belt-wrestling-rules> (murojaat sanasi: 22.08.2026).
4. SHAPE America. National Standards & Guidelines for Physical Education Teacher Education. Reston, VA: SHAPE America, 2017. URL: <https://shapeamerica.org/accreditation/peteacherprep/>
5. Ward P., Dervent F., Devrilmez E., Iserbyt P., Kim I., Ko B., Santiago J.A., Tsuda E., Xie X. Practice-Based Teacher Education in Physical Education // Journal of Teaching in Physical Education. 2023. Vol. 42, No. 3. P. 442–451. DOI: <https://doi.org/10.1123/jtpe.2022-0047>
6. Ward P. Core Practices for Teaching Physical Education: Recommendations for Teacher Education // Journal of Teaching in Physical Education. 2021. Vol. 40, No. 1. P. 98–108. DOI: <https://doi.org/10.1123/jtpe.2019-0114>
7. Ward P., Ayvazo S., Dervent F., Iserbyt P., Kim I. Instructional Progression and the Role of Working Models in Physical Education // Quest. 2020. Vol. 72, No. 4. P. 410–429. DOI: <https://doi.org/10.1080/00336297.2020.1766521>

8. Hastie P.A. A Primer on Content Knowledge in Physical Education Research // Journal of Teaching in Physical Education. 2022. Vol. 41, No. 1. P. 165–170. DOI: <https://doi.org/10.1123/jtpe.2020-0221>
9. Casey A., MacPhail A. Adopting a Models-Based Approach to Teaching Physical Education // Physical Education and Sport Pedagogy. 2018. Vol. 23, No. 3. P. 294–310. DOI: <https://doi.org/10.1080/17408989.2018.1429588>
10. Jenset I.S., Klette K., Hammerness K. Grounding Teacher Education in Practice Around the World: An Examination of Teacher Education Coursework in Teacher Education Programs in Finland, Norway, and the United States // Journal of Teacher Education. 2018. Vol. 69, No. 2. P. 184–197. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022487117728248>